

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

**Офіс Генерального прокурора
(до відома)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ)

відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності державної установи «Бориспільська виправна колонія № 119» (далі – ВК, установа), у якій на час відвідування НПМ утримувались 687 засуджених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 КВК України серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Під час здійснення 2 жовтня 2023 року відвідування ВК, для виконання функцій національного превентивного механізму, встановлено існуючу в установі практику сегрегації та стигматизації засуджених, що виражається у належності деяких засуджених до особливо вразливої категорії засуджених, незважаючи на те, що Європейський комітет з питань запобігання катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність поводження чи покарання (ЄКПТ) постійно наголошує у своїх доповідях на необхідності боротьби із негативним впливом неформальної тюремної ієрархії.

На таких осіб покладається обов'язок виконання усієї «брудної» роботи, зокрема такої, як прибирання вбиралень, вони постійно зазнають утисків та насмішок з боку інших засуджених.

При здійсненні прибирання такі засуджені мають голосно попереджати інших засуджених про те, що вони здійснюють прибирання. У випадку, якщо навіть випадково, такі засуджені зіштовхнуться з іншими засудженими вони зазнають фізичного впливу з боку інших засуджених.

Окрім насильства, засуджені зазнають сегрегації, принизливих практик і жорстокого поводження у повсякденному житті, а також піддаються підвищеному ризику насильства між засудженими.

Наведене є очевидною дискримінацією, коли група осіб, які перебувають у установі, зазнають неприпустимих обмежень у визнанні, реалізації та користуванні загально визнаним основоположним правом на повагу до своєї людської гідності.

Також засуджені зазначеної категорії вказували на те, що, незалежно від їхньої поведінки та ставлення до праці, до них не застосовується заохочувальна норма у виді переведення до дільниці соціальної реабілітації та інколи застосовується норма у виді умовно-дострокового звільнення чи заміни невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням.

Слід зазначити, що у 2023 році відсоток застосування заохочувальних норм у ВК є дійсно дуже низьким.

Так, умовно-дострокове звільнення від відбування покарання застосовано лише до 27 % засуджених, які підпадали під дію цієї норми, заміна невідбутої частини покарання більш м'яким – до 4 % засуджених, та зміна умов тримання – до 10 % засуджених, які підпадали під дію цих норм.

Частиною 1 статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України), правилом 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та пунктом 18.1. Європейських пенітенціарних правил передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

Однак, під час відвідування встановлено, що в окремих житлових приміщеннях відділень СПС зазначені вище вимоги не дотримуються.

Зокрема, на момент відвідування у житловому приміщенні № 3 відділення СПС № 6, де проживало 11 осіб, площа даного приміщення складала 24,8 м², тобто, на час відвідування фактична площа на одного засудженого складала лише 2,3 м².

У житловому приміщенні № 2 відділення СПС № 5, де проживало 25 осіб, площа даного приміщення складала 66,4 м², тобто, на час відвідування фактична площа на одного засудженого складала лише 2,7 м².

У житловому приміщенні № 1 відділення СПС № 5, де проживало 25 осіб, площа даного приміщення складала 52,8 м², тобто, на час відвідування фактична площа на одного засудженого складала лише 2,1 м².

Довідково: замірювання площі у житлових приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого далекоміру «Bosch PLR 25».

Крім того, внаслідок перенаповнення відділень СПС адміністрацією установи порушуються вимоги пункту 1 розділу XII наказу Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань» (далі – ПВР УВП) у частині забезпечення засуджених спеціально обладнаними місцями і приміщеннями, де вони повинні зберігати свої особисті речі.

Так, під час відвідування відділень СПС № 3 та 4 встановлено, що значна кількість засуджених, які в них тримаються, зберігають валізи, сумки та рюкзаки зі своїми особистими речами під ліжками у житлових приміщеннях, так як спеціально обладнані приміщення не розраховані на таку кількість речей, які засуджені можуть зберігати при собі.

У той же час, на території ВК розташовані дві будівлі гуртожитків № 5 та 6 загальною площею відповідно 993,7 м² та 1179,9 м², які за призначенням не використовуються, так як потребують капітального ремонту.

У пункті 13 сьомої загальної доповіді [СРТ/Inf (97) 10] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню (далі – КЗК) зазначено, що проблема із переповненням житлових приміщень призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перевантаження медичних служб та інфраструктури установи.

Окрім цього, така ситуація виступає приводом до подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

У житлових приміщеннях відділень СПС № 3-5 встановлено порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що забезпечує право на повагу до приватного життя.

Так, ліжка у деяких житлових приміщеннях розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує засудженим особистого простору та порушує правило 18.1 Європейських пенітенціарних правил (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць) (далі – ЄПП).

Також встановлено надмірну заґратованість вікон у деяких камерах ДІЗО (ПКТ). Так, у камері № 7 через надмірну заґратованість недостатньо природного освітлення, тому постійно увімкнено загальне освітлення.

На час відвідування показник загального освітлення складав 34 люкс при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат має складати 150 люкс.

Довідково: замірювання загального освітлення у камерах ДІЗО (ПКТ) здійснювалося з використанням сертифікованого люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

У камерних приміщеннях ДІЗО (ПКТ) примусова вентиляція не виконує свою функцію, у результаті чого, у деяких приміщеннях наявний стійкий та неприємний запах вологи, у камерах наявний запах фарби, який залишився після проведення ремонтних робіт.

У відповідності до вимог пункту 1 розділу XIII ПВР УВП відправлення засудженими листів проводиться без обмеження їх кількості і тільки через адміністрацію установи виконання покарань. З цією метою на території

установи виконання покарань вивішуються поштові скриньки, які щодня відкриваються уповноваженими посадовими особами. Для відправлення листів засудженими, які тримаються у камерах, поштові скриньки вивішуються перед прогулянковими двориками. Однак, під час відвідування приміщень ДІЗО (ПКТ) установи встановлено, що відповідні поштові скриньки для відправлення листів засуджених, які тримаються в ДІЗО, перед прогулянковими двориками відсутні.

У відповідності до вимог пункту 3 розділу XX ПВР УВП жилі приміщення, клуби, бібліотеки, кімнати для виховної роботи у відділеннях соціально-психологічної служби, ДІЗО, ПКТ (ОК), карцери, камери для засуджених до довічного позбавлення волі та арешту, палати лікарняних закладів радіофікуються. Однак, під час відвідування установи встановлено, що жилі приміщення всіх відділень СПС, клуб та бібліотека не радіофіковані.

В установі порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 (далі – Правила пожежної безпеки в Україні).

Зокрема, у відділеннях СПС № 4 та 6 виявлено електротехніку (електричні чайники), у відділенні СПС № 4 – електрощитову, а у відділеннях СПС № 2, 3 та 6 – електричні розетки, які перебували в незадовільному технічному стані, що може призвести до ураження засуджених електричним струмом, становить загрозу для життя та здоров'я засуджених та персоналу установи.

В результаті вивчення службової документації та опитування адміністрації установи також виявлено ряд порушень Правил пожежної безпеки в Україні.

Так, у порушення вимог підпункту 3.11. пункту 3 розділу V Правил пожежної безпеки в Україні пожежні щити в установі належним чином не укомплектовані (зокрема, вони не укомплектовані гаками, сокирами тощо).

У відповідності до вимог підпункту 1.20. пункту 1 розділу IV Правил пожежної безпеки в Україні в установі замір опору ізоляції і перевірка спрацювання приладів захисту електричних мереж та електроустановок від короткого замикання мають проводитись 1 раз на 2 роки. Під час відвідування установи встановлено, що у порушення вимог Правил пожежної безпеки в Україні робота у цьому напрямку востаннє проводилася у 2021 році.

Під час відвідування установи виявлено порушення вимог частини 4 статті 32 Кодексу цивільного захисту України та Вимог щодо забезпечення нумерації та здійснення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579 у частині вирішення питання щодо укриття населення та його захисту.

Так, приміщення укриття № 1 установи перебувало в занедбаному стані (зокрема, у приміщеннях відсутні меблі для розміщення засуджених тощо), внаслідок чого вони за призначенням практично не використовуються.

Згідно статті 119 КВК праця осіб, засуджених до позбавлення волі, оплачується відповідно до її кількості і якості. Окрім цього, у пункті 5.1. Інструкції про працю зазначено, що заробітна плата, нарахована засудженим, за

умови виконання ними норми виробітку або тривалості робочого часу не може бути менше законодавчо встановленого мінімального розміру заробітної плати. Однак, у порушення зазначених вище вимог чинного законодавства адміністрація установи використовує працю засуджених без її оплати.

В ході опитування засуджених, яке здійснювалося за відсутності третіх осіб та за умов, що виключає можливість прослуховування чи підслуховування, деякі засуджені повідомляли, що на певних об'єктах установи вони працюють певний час, а їх робочий день в годинному вимірі не відрізняється від тих працівників, які за свою роботу отримують заробітну плату.

Таким чином, період працевлаштування в установі робітникам, які використовуються без оплати праці, не буде включено до стажу роботи, який відповідно до статті 12 Закону України «Про пенсійне забезпечення» має бути не менше 25 років для призначення пенсій за віком та позбавляє права на соціальні гарантії.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 27 пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Бориспільська виправна колонія № 119», зокрема:

1.1. Уникати практики сегрегації та стигматизації засуджених, що виражається у належності деяких засуджених до особливо вразливої категорії засуджених;

1.2. Опрацювати питання щодо дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного засудженого згідно вимог частини 1 статті 115 КВК України;

1.3. Вжити заходів щодо усунення порушень порядку зберігання особистих речей засуджених у приміщеннях відділень СПС;

1.4. Вжити додаткових заходів щодо створення належних умов для реалізації права засуджених на приватність та особистий простір;

1.5. Забезпечити засудженим достатній рівень освітлення у камерах ДІЗО (ПКТ);

1.6. Вжити заходів щодо відновлення права засуджених, які тримаються у камерах, на листування;

1.7. Вжити заходів щодо радіофікації відповідних приміщень установи;

1.8. Вжити заходів щодо усунення виявлених в установі порушень вимог Правил пожежної безпеки в Україні;

1.9. Вжити заходів щодо забезпечення укриттям засуджених та адміністрації установи, а також їх захисту в цілому;

1.10. Переглянути практику застосування до засуджених заохочувальних норм, а саме умовно-дострокового звільнення від відбування покарання та заміни невідбутої частини покарання більш м'яким;

1.11. Неухильно дотримуватися вимог трудового законодавства України щодо захисту трудових прав працівників із числа засуджених;

1.12. Під час щоденних інструктажів чергової зміни увагу працівників установи звертати на гуманне ставлення до засуджених.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи повідомити мене у місячний строк.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Бориспільська виправна колонія № 119» на 14 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Паршакова Ольга (050)-967-95-51

